

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Конкуренція – це визначальний чинник розвитку ринку банківських послуг і основа ринкових механізмів його регулювання. Конкурентні механізми забезпечують перерозподіл ресурсів між ринковими суб'єктами відповідно до ефективності та інноваційності їх діяльності. Адже комбінування відносно низької собівартості та інноваційних якісних характеристик банківських продуктів та послуг формують основні конкурентні переваги на сучасних фінансових ринках.

Висока прибутковість фінансових ринків, їх патентна відкритість приваблюють усе нових конкурентів, що створюють потенційну загрозу стабільному функціонуванню банків. Якщо раніше розрахунки були переважно цариною діяльності банків, то зараз банки втрачають монополію на даному сегменті фінансового ринку, де з ними успішно конкурують не лише клірингові компанії, а й різноманітні платіжні системи, фінтех-компанії і навіть поштові структури. Так в Україні Укрпошта входить на ринок розрахункових, платіжних і карткових послуг [1]. Половину її доходів становлять надходження від надання фінансових послуг, серед яких і традиційні пенсійні виплати, і карткові перекази. Але Укрпошта планує розширення своєї присутності на ринку фінансових послуг і вбачає дві моделі такої діяльності. Це часткове використання традиційної моделі поштового ощадного банку з можливістю надавати складні фінансові продукти, як у Італії, Туреччині, Латвії, Литві та інших країнах, або ж створення повноцінного поштового банку, як у Великій Британії, Швейцарії, Бельгії, Ірландії та ін.

Поява у другій половині XX ст. таких могутніх платіжних систем, як Visa й MasterCard спричинили панічні настрої щодо майбутнього банків у сфері розрахунків та платежів. Проте конкуренція банків з цими організаціями переросла в успішну співпрацю. Технологічні фінансові інновації XXI ст. породили конкуренцію банків та фінтех-компаній, яка викликала нову хвилю стурбованості не лише у менеджерів банків, а й навіть у таких поважних наглядових установ, як Базельський комітет з банківського нагляду [2]. Стрімке зростання інвестицій у фінтех і повільне інноваційне оновлення банківських технологій може призвести до втрати останніми значної частки роздрібного бізнесу. Зміна бізнес-моделей банків може суттєво вплинути на їх прибутковість і погіршити показники конкурентоспроможності. Окремі загрози для банків створює поява фінтех-компаній з банківськими ліцензіями, таких, як Монобанк.

Посилюється також конкуренція банків та інвестиційних компаній на фондових ринках. Зниження процентних ставок на ринках банківського кредитування змушує власників заощаджень шукати більш привабливі умови розміщення коштів, що спричиняє перетікання частини ресурсів з банківського до інвестиційного сектору фінансового ринку. З розвитком інструментарію ринків

капіталів підприємства отримали можливість залучення коштів не лише з використанням банківського кредитування, а й на основі емісії боргових цінних паперів, частину яких банки тримають в інвестиційних портфелях. Це спричиняє поширення інвестиційних банків на розвинених ринках і розширення можливостей консолідації банківського сектору [3]. Конкуренція банків та лізингових компаній у сфері фінансування бізнесу та потреб населення також прискорює процеси консолідації цих фінансових установ.

Банки, у свою чергу прагнуть до універсалізації діяльності, яка забезпечує диверсифікацію ризиків та збереження конкурентних переваг в умовах розширення меж ринків фінансових послуг. Тенденція універсалізації банківської діяльності спричиняє стирання міжгалузевих кордонів у фінансовій сфері. В Україні цьому сприятиме поширення регулятивного впливу НБУ на ряд фінансових посередників, що передбачене з 2020 р. [4].

Дія механізму конкуренції визначається не лише складом та специфікою суб'єктів конкурентних відносин, а й умовами, в яких відбувається суперництво. В основі дії конкурентних механізмів є не лише обмеженість ресурсів, а й конфлікт інтересів суб'єктів конкуренції, тобто це явище не зникає навіть в умовах монополії через наявність потенційних конкурентів. Це спрямовує конкурентів до отримання конкурентних переваг, що визначає напрям їх розвитку, виконуючи функції економічної селекції. Результатом дії механізму конкуренції є більш ефективні інноваційно спрямовані економічні суб'єкти. Стихийний ринковий характер механізму конкуренції може спричинити не лише прогресивні з точки зору еволюційного процесу наслідки, але й такі, що ведуть до деградації. Інноваторам у конкурентному середовищі протистоять консерватори, які можуть також вийти переможцями з цих змагань.

Дія конкурентних механізмів втілюється у змінах складу суб'єктів на конкретному сегменті ринку та їх позиціонування. Слід погодитися з твердженням, що зміна кількості суб'єктів на ринку – обов'язковий наслідок конкуренції, тоді як інноваційний розвиток – лише ймовірний [5, с. 196]. В основі механізму конкуренції лежать дії конкурентів, які впливають не лише на власні ринкові позиції та позиції конкурентів, а й змінюють саме конкурентне середовище. У цьому проявляються наслідки конкуренції на мікро- та макрорівнях. Проте конкурентне середовище також виступає визначальним чинником конкурентних змагань. Так в умовах диджиталізації фінансових ринків відбувається ринкова селекція конкурентних переваг, спрямована на очищення ринку фінансових послуг від суб'єктів, що орієнтуються на застарілі технології. Конкуренція спрямована на формування конкурентних переваг, здатних суттєво диференціювати компанію, її продукти від конкурентів, спричиняє появу і селекцію інновацій. Ринкове суперництво має на меті розширення власного сегменту і витіснення конкурентів. Тобто конкуренція постійно генерує технологічні зміни і спричиняє консолідацію ринку, що є визначальними чинниками змін конкурентного середовища, яке, у свою чергу, визначає умови конкурентних відносин. Однією із закономірностей конкуренції також є прискорення цих процесів.

Проте розглядати наслідки банківської конкуренції, обмежуючись лише ринком банківських послуг, недостатньо. Оскільки банки виконують

макроекономічні функції акумулювання та перерозподілу сукупного позичкового капіталу, забезпечують систему розрахунків в умовах поглибленого поділу праці і при цьому забезпечують економічних суб'єктів розрахунковими інструментами, вплив банківської конкуренції опосередковано поширюється на інші сфери економіки [6]. Тому важливо, щоб конкурентне суперництво банків спрямовувалося на селекцію інновацій, а не консервування застарілого технологічного способу виробництва.

Список використаних джерел

1. Національний банк України видав ПАТ "УКРПОШТА" ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=68098639&cat_id=55838
2. Sound Practices: implications of fintech developments for banks and supervisors issued by the Basel Committee: Press release. 19 February 2018. URL: <https://www.bis.org/press/p180219.htm>
3. *Циганова Н.В.* Роль консолідації банків у формуванні ресурсних можливостей щодо забезпечення інноваційного розвитку економіки // Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку. Зб. матеріалів І Всеукр. Наук.-практ. конференції. – Київ : КНЕУ, 2016. 367 с. – С. 332–334.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.09.2019 р. № 79-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20>
5. *Тарануха Ю.В.* Микроконкуренция: содержание и механизм действия // Вестник Санкт-Петербургского университета. Экономика. 2017. Т. 33. Вып. 2. С. 188–213.
6. *Циганова Н.В.* Взаємодія суб'єктів фінансового ринку в умовах поведінкової економіки // Науковий погляд: економіка та управління. 2019. Вип. 2 (64). С. 174–184.